

Тортіка М. В.

ORCID: 0000-0001-9674-5629

доктор історичних наук, доцент,

професор кафедри музейно-туристичної діяльності

Харківська державна академія культури

м. Харків, Україна

**МАКЕДОНСЬКЕ ЄВРЕЙСТВО ПЕРЕД ПРОБЛЕМОЮ
ГЕОПОЛІТИЧНОГО ВИБОРУ НАПРИКІНЦІ XIX –
НА ПОЧАТКУ XX СТ.:
ОСМАНСЬКА ІМПЕРІЯ, ГРЕЦІЯ ЧИ БОЛГАРІЯ**

Ключові слова: македонські євреї, Османська імперія, Солунь, Балканські війни, автономізація.

Активне проникнення євреїв до Македонії (можливо, слід говорити про ширший географічний контекст єврейської еміграції до європейської частини Туреччини, а саме про розселення євреїв від Стамбула до Солуні або в торговельному розумінні – від Егейського моря до Дунаю) варто пов'язувати з їхнім послідовним переселенням на Балкани після набрання чинності сумнозвісним Альгамбрським едиктом та тотальним вигнанням євреїв з католицької Іспанії часів Фердинанда II та Ізабелли Кастильської. Одним із центрів масового переселення іспанського єврейства стала Османська імперія, у рамках якої в період правління Баязида II були створені доволі стерпні умови для розвитку єврейської фінансової діяльності та торгівлі. Внаслідок цього в Бітолі, Скоп'є і Штипі оселилися тисячі єврейських родин, з'явилися синагоги, школи, почала розроблятися система адміністративного управління громадами та взаємодії їхніх представників із державними структурами. Зрозуміло, що культурна і соціальна багатшаровість єврейства в європейській частині Туреччини, складність послідовного проникнення в чуже етнокультурне середовище ускладнювали життя представників єврейських громад. Однак реформаторська практика епохи танзимату зумовила те, що кількість молодих людей єврейського походження, які почали серйозно вивчати турецьку мову, значно зростає.

Найвищою була концентрація єврейського населення в Солуні, де до початку Балканських воєн на 160000 населення припадало близько 60000 євреїв. Це призвело до того, що напередодні Балканських воєн питання про геополітичні інтереси македонського єврейства стало особливо актуальним. Оскільки зросли ризики грецького, сербського та

болгарського поділу Македонії та загального зламу характерного для Османської імперії мультикультурного погляду на функціонування економіки. Зростання автономістських настроїв у цьому регіоні збіглося зі зростанням геополітичних домагань Греції та викликало імпульс єврейського економічного та політичного опору концепції “Мегалі-ідеї”. Така позиція поставила македонське єврейство перед питанням про автономізацію в Македонії, а отже, і перед тими завданнями, які поставили перед собою болгарські соціал-демократи, що на цьому етапі брали активну участь у національно-визвольному русі в Македонії.